

Sisällys

1	Lyhyesti arvioista, keskeiset havainnot.....	1
2	Teema-arvion tausta	1
3	Havainnot.....	2
3.1	Riskiraportit: tiivistäminen, nousevien riskien, riskikeskittymien ja riskien yhteisvaikutusten tunnistaminen, IT-riskit, liiketoimintariski.....	2
3.2	Hallituksen vastuu toimivan johdon valvonnasta.....	4
3.3	Hallitusten pöytäkirjojen tietosisältö	5

1 Lyhyesti arvioista, keskeiset havainnot

- Fiva toteutti kesällä 2019 luottolaitosten hallitusten riskiraportointia koskevan teema-arvion
- Teema-arvion kohderyhmänä olivat 15 Finanssivalvonnan suorassa valvonnassa olevaa luottolaitosta
- Teema-arviossa Finanssivalvonta tutustui luottolaitosten hallitusraportointiin ja pöytäkirjoihin kokouksista, joissa raporteja oli käsitelty. Tämän lisäksi luottolaitosten yhteensä 45 hallitusten jäsentä vastasi aihetta koskevaan kyselyyn
- Hallituksen jäsenille osoitetussa kyselyssä ilmeni, että merkittävä määrä heistä toivoi raportoinnin tiivistämistä määrällisesti sekä analyysien lisäämistä siten, että nousevat riskit ja riskien keskittyminen voitaisiin tunnistaa paremmin sekä riskien yhteisvaikutuksista saataisiin parempi kuva
- Kyselyyn osallistuneet hallituksen jäsenet pitivät IT-hankkeita yhtenä merkittävimmistä riskialueista

Finanssivalvonta havaitsi aineistojen perusteella, että

- liiketoimintariskin seuraaminen, kannattavuus ja elinkelpoisuus (osa valvojan arviota) ei sisällynyt riskiraportteihin,
- toimitusjohtaja on poikkeuksetta kaikissa kokouksissa läsnä koko kokouksen
- hallitusten pöytäkirjoissa oli suuria eroja niiden informatiivisuudessa.

2 Teema-arvion tausta

Arvion tavoitteena oli saada tietoja luottolaitoksen hallituksen saaman riskiraportoinnin soveltuvuudesta hallituksen valvontatehtävien hoitoon ja päätöksentekoon. Hallituksella tulee olla välineitä erityisesti sen seuraamiseen, etteivät otetut riskit ylitä laitoksen riskinkantokykyä tai poikkea laitoksen riskiprofiilista tavalla, joka voisi vaarantaa laitoksen elinkelpoisuuden. Säännönmukainen riskiraportointi on yksi keskeisistä hallituksen työvälineistä, jolla se voi toteuttaa edellä mainittua lakisäätelistä tehtäväänsä.

Teema-arviossa kerättiin tietoa ja tutkittiin luottolaitosten hallituksille annettuja riskiraportteja, niiden käsittelyä hallitusten kokouksissa sekä hallitusten jäsenten ajankäyttöä ja mahdollisia toimenpiteitä riskiraporttien sisällön perusteella. Teema-arvio kattoi seuraavat riskialueet: luotto-, markkina-, korko-, likviditeetti-, operatiiviset ja compliance-riskit sekä kannattavuuden raportoinnin.

Tiedon kerääminen perustui luottolaitoksen viimeisimpään pöytäkirjaan hallituksen kokouksesta, jossa oli käsitelty riskiraportteja, pöytäkirjan liitteinä olleisiin raportteihin sekä kolmelle otokseen kuuluneen luottolaitoksen hallituksen jäsenelle lähetettyyn kyselylomakkeeseen.

Hallituksen jäsenet valittiin siten, että hallituksen puheenjohtaja oli aina vastaajien joukossa, samoin kuin mahdollisen riskivaliokunnan puheenjohtaja ja heidän lisäksi yhdestä kahteen satunnaisesti valittua muuta jäsentä.

Lisäksi luottolaitoksen hallituksen sihteeille esitettiin kysymyksiä hallituksen riskienhallintaa koskevista päivityksistä päivämäärätietoineen. Kaiken kaikkiaan teema-arvion kohteena oli 15 suomalaista luottolaitosta, jotka kaikki ovat Finanssivalvonnan suorassa valvonnassa. Finanssivalvonnan havainnot perustuvat sekä kyselyyn saatuihin vastauksiin että pöytäkirja-aineistoon (mukaan lukien liitteet).

Hallituksen jäsenille lähetetty kyselylomake saatekirjeineen on tämän raportin liitteenä 1 ja hallituksen sihteeille lähetetty lomake liitteenä 2.

Finanssivalvonta käyttää saamiaan pankkikohtaisia vastauksia ja tietoja jatkuvassa valvonnassa ja tässä raportissa esitetään vain sellaisia suosituksia ja hyvä käytäntöjä, joita Finanssivalvonta katsoo kaikkien valvottavien voivan hyödyntää, pankin koosta tai liiketoimintamallista riippumatta.

3 Havainnot

3.1 Riskiraportit: tiivistäminen, nousevien riskien, riskikeskittymien ja riskien yhteisvaikutusten tunnistaminen, IT-riskit, liiketoimintariski

Sääntelyn keskeisimmät vaatimukset

Luottolaitoslain 610/2014 9 luvun 3 §:n mukaan luottolaitoksen hallituksen on hyväksyttävä luottolaitokseen ja sen toimintaan kohdistuvia riskejä koskevat strategiat ja menettelytavat sekä säännöllisesti arvioidtava niitä. Kaikki olennaiset riskit, riskienhallintaa koskevat ohjeet sekä näiden muutokset on raportoitava hallitukselle.

Finanssivalvonta on käyttänyt arviointiperusteena myös Euroopan pankkiviranomaisen (EBA) Hallintoa ja ohjausta koskevaa ohjeistusta (EBA/GL/2017/11), erityisesti seuraavia kohtia:

- Johdon vastuulla on määritellä, hyväksyä laitoksen riskikulttuuri ja valvoa sen täytäntöönpanoa (kohta 23. j).
- Riskienvalvontajärjestelmän tulee sisältää valvontatoimet, joilla varmistetaan riittävä, oikea-aikainen ja jatkuva riskien havaitseminen, mittaaminen tai arviointi, valvonta, hallinta, vähentäminen ja ilmoittaminen (kohta 137).
- Tunnistettaessa ja mitattaessa tai arvioitaessa riskejä laitoksen tulee kehittää asianmukaisia menettelyjä, joihin sisältyvät välineet sekä ennakoivia että takautuvia arviointia varten. Niiden tulee mahdollistaa riskien yhteen laskeminen kaikilta liiketoiminnan aloilta ja helpottaa riskikeskittymien tunnistamista. Välineiden tulee sisältää tosiasiallisen riskiprofiilin arviointi suhteessa laitoksen riskinottohaluun sekä mahdollisten ja stressipainotettujen riskialtistusten tunnistaminen ja arviointi useissa oletetuissa epäsuotuisissa olosuhteissa suhteessa laitoksen riskinkantokykyyn (kohta 140).
- Tehokkaaseen riskiraportointiin sisältyvät riskistrategian ja merkityksellisten riskejä koskevien tietojen järjellinen sisäinen tarkastelu ja niistä tiedottaminen sekä horisontaalisesti että hallintoketjun päästä päähän (kohta 146).

Finanssivalvonnan havainnot

Hallitusten jäsenten vastauksissa korostui raporttien tiivistämisen tarve.

Riskiraportoinnin laajuus vaihteli noin kymmenestä sivusta yli sataan sivuun. Viimeksi mainitussa tapauksessa hallitusta kuormitettiin materiaalilla, jonka analyysi kuuluisi pääosin riskienvalvontatoiminnolle. Kaikkein laajimmat raportit eivät olleet suurimpien luottolaitosten, joten valvottavan koko ei näyttänyt vaikuttavan riskiraporttien laatuun tässä suhteessa. Lisäksi sivumäärältään laajat raportit eivät sisältäneet analyysia. Raporteissa havaittiin, että esim. kuvaajiin valitut tarkastelujaksot vaihtelivat epä johdonmukaisesti, mikä vaikeutti kokonaiskuvan muodostamista.

Nousevien riskien ja riskikeskittymien sekä riskien yhteisvaikutusten esille saamista hallitusten jäsenet pitivät myös tiivistämisen ohella tarpeellisena.

Hallitusten jäsenten vastauksissa korostui myös se, että IT-riskit koettiin yhdeksi luottolaitoksen merkittävimmistä riskeistä, josta ei kuitenkaan raportoida riittävästi.

Finanssivalvonta havaitsi riskiraporttien ja hallitusten pöytäkirjojen tarkastelun yhteydessä, että liiketoimintariskin seuraaminen (osatekijänä mm. kannattavuus) ei sisällynyt monellakaan vastaajista säännönmukaiseen riskiraportointiin. Sen sijaan kannattavuutta saatettiin käsitellä osana markkinakatsausta tai vastaavaa ympäristön seurannan katsausta.

Finanssivalvonnan suositukset

Finanssivalvonta suosittaa, että hallitukset, tiivistääkseen riskiraportointia, analysoivat kriittisesti saamansa raportit eli käsittelevät raporteista saatavan tiedon hyödyllisyyden ja käyttötarkoituksen ja määrittelevät:

1. jokaisen riskilajin kohdalla raportoinnin ajallisen ulottuvuuden,
2. raportoitavan tiedon määrän – sisältäen esim. perusasiat eli mitä kyseisen riskiraportin tulee sisältää, esim. riskilajin eri osatekijät, poikkeamat, kehityssuunnat, riskien yhteisvaikutukset,
3. raportoinnissa käytettävät määreet, yksiköt sekä kuvaajat ja muut kuvat,
4. kirjallisen (sanallisen, numeerisen) tai kuvallisen esitystavan riskin merkittävydestä esim. asteikolla 1—4 tai liikennevalomallilla.

Nousevien riskien ja riskikeskittymien arviointiin Finanssivalvonta suosittaa eteenpäin katsovien skenaario- ja stressitilanneanalyysien lisäämistä pelkästään menneisyyden tapahtumiin perustuvien analyysien rinnalle. Riskiraportteihin Finanssivalvonta suosittaa riskin merkittävyttä ja muutoksen suuntaa kuvaavan asteikon tai muun kuvaamistavan määrittelyä ja käyttöön ottamista. Nämä hyvät käytännöt ovat jo nyt käytössä joillakin valvottavilla.

Finanssivalvonta suosittaa myös, että hallitus määrittää meneillään oleville/tuleville merkittävillä hankkeilla, myös muille kuin IT-hankkeilla, niiden edistymisestä tai viivästymisestä, hinta-arviopoikkeamista yms. tarpeelliseksi katsomansa raportoitavat tiedot. Nämä hankekohtaiset tiedot tulisi sisällyttää osaksi operatiivisten riskien raportointia, jotta riski näkyy oikeassa asiayhteydessään.

Liiketoimintariskin osalta Finanssivalvonta suosittaa, että hallitus perehtyy valvojan arvioon ja laitoksen omaan ICAAP-dokumenttiin liiketoimintariskin osalta ja ohjeistaa riskienvalvontaa laatimaan riskiraportin seurantaan varten, samoin kuin asettaa mahdolliselle markkinakatsaukselle kehikon (aihepiirit, laajuus jne.). Liiketoimintariski ei ole pelkästään osa markkinakatsausta tai muuta ympäristön seurantaan, vaan

sitä on tarpeellista käsitellä myös näistä erillään, omana riskialueenaan. Tämä ei poista markkinakatsauksen tai ympäristön seurannan hyödyllisyyttä.

Arvioituaan kriittisesti raportoinnin sisällön, ottaen huomioon Finanssivalvonnan suositukset, hallitus ohjeistaa toimivaa johtoa, jonka käytännön tehtäväksi tulee toteuttaa hallituksen antamat ohjeet. Finanssivalvonta suosittelee, että hallitus tarvittaessa toteuttaa uudistukset – työmäärästä riippuen – porrastetusti, mutta asettaa uudistuksille takarajan.

3.2 Hallituksen vastuu toimivan johdon valvonnasta

Säätelyn keskeisimmät vaatimukset

Luottolaitoslain 610/2014 7 luvun 1 §:n mukaan luottolaitoksella on oltava sen toiminnan laatuun, laajuuteen ja monimuotoisuuteen nähden kattavat ja oikeasuhteiset hallinto- ja ohjausjärjestelmät, joilla varmistetaan luottolaitoksen johtaminen tehokkaasti ja varovaisten liikeperiaatteiden mukaisesti sekä se, että luottolaitoksen hallitus voi tehokkaasti valvoa luottolaitoksen johtamista.

Finanssivalvonta on käyttänyt arviointiperusteena myös Euroopan pankkiviranomaisen (EBA) Hallintoa ja ohjausta koskevaa ohjeistusta (EBA/GL/2017/11), erityisesti kohtaa 33:

- Sovellettavan kansallisen yhtiöoikeuden mukaisesti annettuja velvollisuuksia rajoittamatta hallituksen tulee
  - valvoa johdon päätöksentekoa ja toimia sekä harjoittaa toimivan johdon tehokasta seuranta- ja valvomalla ja tarkastamalla sen suoriutumista yksilötasolla ja kokonaisuutena sekä laitoksen strategian ja tavoitteiden täytäntöönpanoa (a.),
  - kyseenalaistaa rakentavasti ja arvioida kriittisesti toimivan johdon jäsenten toimittamia arviointiehdotuksia ja tietoja sekä hallituksen päätöksiä (b.).

Finanssivalvonnan havainnot

Arvion kohteina olleiden 15 pöytäkirjan mukaan toimitusjohtaja osallistui hallituksen kokoukseen alusta loppuun, poistumatta missään vaiheessa. Joissain tapauksissa myös muu toimivaan johtoon kuuluva henkilö saattoi osallistua vastaavalla tavalla kokoukseen. Tämä havainto ei liity teema-arvion varsinaiseen kohteeseen, mutta ilmiön laajuus otoksessa antoi Finanssivalvonnalle hallintoon ja ohjaukseen perustuvan syyn muistuttaa hallituksia näiden valvontavastuusta.

Finanssivalvonnan suositukset

Toimitusjohtajan läsnäolo hallituksen kokouksessa edistää tehokasta vuorovaikutusta ja tietojen välittämistä, mutta hallituksen valvontarooli edellyttää myös mahdollisuutta arvioida toimivan johdon toimenpiteitä ilman näiden läsnäoloa. Vaikka teema-arvion otos oli tältä osin pieni, eikä siten välttämättä anna kattavaa kuvaa hallitusten toiminnasta kokonaisuudessaan, pitää Finanssivalvonta tarpeellisena muistuttaa siitä, että hallitusten tulisi kokoontua säännöllisesti (ei välttämättä jokaisen kokouksen yhteydessä) keskustelemaan myös ilman toimivan johdon läsnäoloa. Tätä hyvää käytäntöä toteutetaan jo nyt muutamissa valvottavissa.

3.3 Hallitusten pöytäkirjojen tietosisältö

Säätelyn keskeisimmät vaatimukset

Oikeushenkilöinä luottolaitosten hallitusten tulee dokumentoida tekemänsä päätökset laitoksen yhtiömuodosta riippumatta. Tämän lisäksi luottolaitoksia koskevat niille muualla säätelyssä asetetut lisävaatimukset.

Näiltä osin Finanssivalvonta viittaa erityisesti Euroopan pankkivalvojan (EBA) hallintoa ja ohjausta koskevassa ohjeessa EBA/GL/2017/11), kohtaan 33 b;

- ”kyseenalaistaa rakentavasti ja arvioida kriittisesti toimivan johdon jäsenten toimittamia arviointiehdotuksia ja tietoja sekä hallituksen päätöksiä” sekä

Euroopan pankkiviranomaisen (EBA) yhdessä Euroopan arvopaperiviranomaisen (ESMA) kanssa antamien ohjeiden Johdon jäsenten ja keskeisistä toiminnoista vastaavien henkilöiden sopivuuden arviointia varten (EBA/GL/2017/12) kohtiin 80 ja 82:

- ”Mielen riippumattomuudella tarkoitetaan käyttäytymistä, joka ilmenee erityisesti johdon keskusteluissa ja päätöksenteossa, ja sitä edellytetään jokaiselta johdon jäseneltä riippumatta siitä, katsotaanko hänen olevan 9.3. jaksossa tarkoitettulla tavalla riippumaton. Kaikkien johdon jäsenten tulisi hoitaa aktiivisesti tehtäviään ja kyetä tekemään omia perusteltuja, puolueettomia ja riippumattomia päätöksiä ja arvioiteja tehtäviään ja velvollisuuksiaan täyttäessään.” (kohta 80).
- Kun laitokset arvioivat kohdassa 80 tarkoitettua mielen riippumattomuutta, niiden tulisi arvioida kaikkien johdon jäsenten
  - a. käyttäytymistä, kuten
    - i. ovatko he riittävän rohkeita, varmoja ja vahvoja voidakseen arvioida ja kyseenalaistaa tehokkaasti johdon muiden jäsenten tekemiä päätösehdotuksia
    - ii. kykenevätkö he esittämään kysymyksiä toimivan johdon jäsenille
    - iii. kykenevätkö he vastustamaan ryhmäajattelua
  - b. eturistiriitoja – onko niitä siinä määrin, että ne estävät heitä hoitamasta tehtäviään riippumattomasti ja puolueettomasti.

Finanssivalvonta arvioi hallituksen valvontatoiminnan toteutumista sekä hallitusten jäsenten mielen riippumattomuutta mm. niiden tietojen perusteella, joita hallituksen pöytäkirjaan on merkitty.

Finanssivalvonnan havainnot

Hallitusten pöytäkirjoissa oli suuria eroja informatiivisuudessa, valtaosasta pöytäkirjamerkinnoistä ei selvinnyt lainkaan, miten hallitus oli käsitellyt kokouksessa esitellyt riskiraportit. Usein riskiraporttien kohdalla oli kirjaus ’merkittiin tiedoksi raportti’ ja pöytäkirjan liitenumero.

Finanssivalvonnan suositukset

Finanssivalvonta suosittaa, että pöytäkirjaan merkitään asioiden esittelijät, kirjataan kysymykset sekä niihin annetut vastaukset sekä asiasta käyty keskustelu ennen lopputulemaa, joka voi olla päätös tai tiedoksi merkitseminen. Tämä hyvä käytäntö on jo käytössä joillakin valvottavilla. Keskustelujen, esitettyjen

Teema-arvio luottolaitosten hallitusten riski- raportoinnista

16.10.2019 Julkinen

6 (6)

kysymysten ja annettujen vastausten kirjaamisen kautta valvojalle syntyy kuva, miten toimivan johdon tuloksia, mm. riskiraportteja on käsitelty ja miten toimivaa johtoa haastettu niiden suhteen.

Hyvin niukat pöytäkirjamerkinnot vaikeuttavat hallituksen edellytyksiä selvittää jälkeinpäin, miten se on käytännössä suorittanut sille kuuluvat valvontatehtävät.